

УДК 94(47)«1917»:070(477.411)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/4.7>

Куцик Р.Р.

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ВІДОБРАЖЕННЯ ПОДІЙ ЛЮТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 Р. У ГАЗЕТИ «КИЄВЛЯНИН»: АНАЛІЗ РЕАКЦІЇ ТА РИТОРИКИ

Стаття присвячена висвітленню подій Лютневої революції на сторінках київської щоденної суспільно-політичної газети «Киевлянин». Метою дослідження є визначення того, як одне з провідних консервативно-монархічних видань міста реагувало на стрімку зміну політичного режиму та якими інформаційними, риторичними й тематичними засобами відтворювало революційні події. У висновках з'ясовано, що упродовж перших днів революції динаміка інформаційної поведінки газети визначалася триденним «мовчанням», що зумовлювалося дією імперської цензури, позицією місцевої влади та обережністю консервативних редакторів. Водночас після офіційного дозволу інформувати про події, «Киевлянин» не лише оперативно переорієнтувався на підтримку нової влади, а й активно сприяв формуванню легітимності Тимчасового комітету Державної Думи та Тимчасового уряду серед київської аудиторії. Видання швидко відмовилося від традиційної монархічної риторики, натомість почало конструювати образ «необхідних реформ» та «історичної неминучості» падіння самодержавства. Матеріали видання системно маркували революцію як контрольовану та впорядковану, без загрози хаосу, що відповідало бажанню редакції зберегти вплив серед читачів та адаптуватися до нового політичного порядку. Доведено, що газета механічно інтегрувала офіційні повідомлення Петрограда та подавала їх як безальтернативні. Апелюючи до патріотичних почуттів та маніпулюючи темою війни, редакція активно формувала образ «громадянського обов'язку», який зводився до демонстрації загальної підтримки нової влади, необхідності нормалізації повсякденного життя та зміцнення обороноздатності країни через підтримку армії й належне забезпечення її продовольством. Підсумовано, що риторична трансформація газети засвідчила кризу та маргінальність консервативних медійних структур, які, попри довголітню підтримку царизму, у вирішальний момент виявили готовність відмовитися від попередніх орієнтацій задля збереження інформаційного позиціонування в умовах нової політичної реальності.

Ключові слова: Лютнева революція, Тимчасовий комітет Державної думи, Тимчасовий уряд, Російська імперія, Київ, політичні трансформації, консервативна преса, газета, «Киевлянин», друковані засоби інформації, інформаційне наповнення, риторика.

Постановка проблеми. Аналіз революційних подій 1917 р. за матеріалами преси Києва становить важливий аспект дослідження трансформації міського суспільства напередодні формування нової політичної реальності. Лютнева революція, що призвела до краху самодержавства та утворення Тимчасового уряду, суттєво змінила структуру влади, інформаційні практики та механізми публічної комунікації в імперських центрах, зокрема й у Києві. Саме преса стала одним із перших середовищ, у яких відбулася реакція різних соціальних груп на зміну політичного режиму, а також сформувалися перші оцінки та інтерпретації революційних подій. Особливе місце серед київських газет посідав «Киевлянин» – одне з найбільш тиражних

і впливових міських видань, що до 1917 р. репрезентувало позицію консервативних і монархічних кіл. Його способи подання інформації, добір матеріалів та еволюція риторики упродовж перших днів революційних подій 1917 р. дозволяють з'ясувати, як преса, зорієнтована на імперську лояльність, адаптувалася до стрімкого зламу політичних обставин. Аналіз цих публікацій відкриває можливість простежити динаміку зміни тональності, тематики та дискурсивних стратегій, а також зрозуміти, які сюжети та акценти були визначальними у формуванні уявлень київської аудиторії про революційний процес. Вивчення матеріалів «Киевлянина» дає змогу доповнити знання про функціонування київського інформаційного простору в умовах

революційної кризи, уточнити механізми впливу преси на громадську думку та відновити «щоденний зріз» сприйняття подій, що безпосередньо передували початку Української революції 1917–1921 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній історіографії накопичилася значна кількість праць, присвячених київській пресі початку ХХ ст. та, зокрема, газеті «Киевлянин», яку дослідники розглядають як один із ключових консервативних медіаресурсів міста. На основі аналізу цензурних звітів і статистики розвитку періодики І. Басенко [4] й Р. Куцик [22] окреслили місце видання в інформаційному просторі Києва, його типологічні характеристики, читацьку аудиторію та динаміку функціонування. Питання ідеологічної орієнтації та специфіки взаємин газети з українським національним рухом окреслено у працях Ю. Половинчак [31] та Р. Гули [12]. Окремі аспекти редакційної політики «Киевлянина» та роль газети у висвітленні міського життя досліджено в роботах О. Іванюка та Я. Мартянової [14; 15; 16], які аналізують проблеми діяльності міського самоврядування, зокрема, виборчі кампанії, освітні та інфраструктурні ініціативи міської думи. Найбільш розробленими залишаються студії, присвячені відображенню Першої світової війни: А. Ісаєва простежила ключові ідейні конструкції воєнного дискурсу [17], С. Орлик розглянула кампанію розміщення облігацій військових позик 1916 р. в пресі як один із економічних механізмів мобілізації [26], І. Басенко розкрив особливості формування образу ворога-німця у воєнній поезії [3], Куцик Р. Р. проаналізував візуальні репрезентації війни [22], а П. Баган розглянув реакцію газети на початок війни [2].

Разом із тим, значний масив історіографії зосереджено і на дослідженні Лютневої революції 1917 р., її загального контексту та впливу на українські землі. У сучасних студіях дедалі частіше акцентується увага на локальних вимірах революційних змін, зокрема в головних адміністративних центрах. Київ у цьому випадку розглядається як один із ключових осередків, де лютневі події мали суттєвий і докорінний вплив на політичне, соціальне та інформаційне життя містян. Відповідно, саме в такому ракурсі написані наукові розвідки М. Ковальчука [20], В. Верстюка [7], О. Отземко та А. Грідіної [28]. Окремої уваги заслуговує серія досліджень О. Скороход [37; 38; 39], які присвячені реакції киян на революційні події лютого – березня 1917 р., змінам у громадських настроях та особливостям поведінки міського населення у дні повалення монархії.

Попри наявність такого масиву досліджень, у сучасній історіографії відсутня спеціальна комплексна робота, яка б аналізувала риторику, інтерпретаційні стратегії та тематичні акценти газети «Киевлянин» щодо Лютневої революції. Саме ця прогалина зумовлює необхідність детального дослідження матеріалів газети з метою реконструкції специфіки медійного відображення падіння монархії та формування нової влади у 1917 р.

Постановка завдання. Метою дослідження є на основі комплексного аналізу матеріалів газети «Киевлянин» визначити, як київське видання, яке історично відстоювало консервативно-монархічну позицію, реагувало на революційні події лютого – березня 1917 р. та репрезентувало на своїх сторінках радикальні політичні трансформації, пов'язані з падінням монархії та формування нової влади у Російській імперії.

Виклад основного матеріалу. «Киевлянин» являв собою праву реакційно-монархічну газету, що виходила в Києві з 1 липня 1864 по 3 грудня 1919 рр. (у січні 1918 р. випуск газети було перервано через більшовицьку окупацію та відновлено під час захоплення міста білогвардійцями у серпні-грудні 1919 р.). Видання було засновано після Польського повстання 1863–1864 рр. з метою зросійщення місцевого населення та отримувало спеціальну субсидію від Міністерства внутрішніх справ Російської імперії. У 1905–1907 рр. «Киевлянин» по суті був органом київської чорносотенної організації Союз русского народа, а від 1908 р. Київського клубу русских націоналістів.

Головним редактором газети з часу її заснування до 1878 р. був відомий російський історик Віталій Якович Шульгін. Його наступником став професор кафедри політичної економії і статистики Київського університету св. Володимира Дмитро Іванович Піхно. Він очолював редакторський склад «Киевлянина» до 1907 р. Упродовж 1907–1903 рр. редактором газети був професор Київського університету Святого Володимира М. М. Ващенко-Захарченко. Проте фактично з редакторську політику видання здійснював Василь Віталійович Шульгін, випускник юридичного факультету Університету св. Володимира, син В. Я. Шульгіна, який офіційно очолив редакцію у 1913 р. разом з П. В. Могілевською [12, с. 98–99].

Весь колектив головних редакторів «Киевлянина» належив до групи «лоялістів», які вірно служили імперії та були якими противниками українського національного руху. Як слушно зауважила дослідниця Ю. Половинчак усі вони політично

були «русскими», а етнічно «малоросами, корінним населенням краю» [31, с. 11]. З усіх редакторів, найбільш твердо відстоював постулати монархістської ідеології саме В. В. Шульгін (1878–1976 рр.). Після повалення монархії він активно виступав за її відродження та брав участь у створенні Добровольчої армії Л. Корнілова [12, с. 99].

Важливим етапом розвитку газети «Киевлянин» стала Перша світова війна. З початком воєнних дій видання, як і більшість тогочасної консервативно-монархічної преси, перейнялося воєнно-патріотичною риторикою. У газеті публікували відозви із закликами до мобілізації, повідомлення про події з фронту, звіти волонтерської діяльності, оприлюднювались листи та спогади солдатів. Саме на цей час припадає найвищий пік популярності газети, наклад якої сягнув 16 тис. примірників. Такі значні цифри свідчать про широке коло читацької аудиторії газети. Однак, потрібно зауважити, що навіть попри зростання накладу, «Киевлянин» зазнав поступався своїм головним конкурентам, зокрема «лівій» «Киевской мысли». Серед причин цього цензори називають високу ціну: річна передплата коштувала 12 руб., що на 1 руб. більше, ніж у конкурента (ціна зрівнялася 1915 р., а 1916 р. співвідношення, навпаки, становило 12:15 руб. Проте значно важливішим є те, що «Киевлянин» поступався у вичерпності і вчасності, різноманітності газетних повідомлень [4, с. 18]. Остання тенденція стала особливо помітною як раз під час лютневих подій 1917 р.

Лютнева революція стала подією, що ознаменувала початок глибоких трансформацій у житті народів Російської імперії. Упродовж кількох днів було повалено самодержавний лад, усунуто від влади двох представників династії Романових і сформовано новий центр влади – Тимчасовий уряд. Незважаючи на доленосний характер революційних подій, київська преса, зокрема й редакція газети «Киевлянин», протягом перших трьох днів – з 27 лютого до 1 березня – утримуватися від висвітлення безпосередніх політичних подій. Так, наприклад, 2 березня 1917 р., коли в Петрограді ситуація сягнула критичної межі, за кілька годин Микола II зрікся престолу і було повалено самодержавство, газета «Киевлянин» продовжувала свідомо замовчувати безпосередні політичні події. Натомість видання повідомляло новини з фронту, інформувало про продовольчу кризу у Франції та іронізувало з доповіді колишнього німецького міністра Бернгарда Дербурга «Нова Німеччина». Лише побіжно згадувалося про введення в Москві карток на хліб і борошно, без пояснення причин

таких заходів, тоді як сторінки газети були щедро заповнені рекламою та розкладом руху поїздів [19, с. 1–4].

Триденне «мовчання газет» підтверджують і спогади сучасників подій. Так, відома українська історикиня та археологиня Наталія Полонська-Василенко згадувала: «Одного дня я почула на вулиці розмови про збройне повстання в Петербурзі. У газетах не було жодних натяків на це. Чутки ширилися. Казали про величезні черги по хліб та інші продукти... Про це переказували зі слів “очевидців”» [32, с. 120]. Феномен інформаційної паузи можна пояснити сукупністю чинників: консервативною позицією та обережністю редакцій, які уникали оперативного висвітлення державного перевороту та обмежували поширення інформації серед широких верств населення через побоювання можливої реставрації монархії; дією імперської цензури, що продовжувала функціонувати в перші дні кризи; позицією місцевих імперських органів влади, які прагнули стримати поширення революційного руху у регіонах. З приводу останнього, слушною є теза дослідниці О. Скорход, про те, що в період політичної невизначеності, який охоплював дні між початком поширення неофіційних і офіційних повідомлень про революційні події, у Києві зберігалися політичні та соціальні практики попереднього режиму. Водночас у процесі вироблення тактики міської влади щодо комунікації з населенням провідну роль займав штаб Київського військового округу, який намагався уникнути можливих виступів і заворушень у Києві – важливому прифронтовому місті [37, с. 51, 53].

Пресі було дозволено публікувати офіційні повідомлення про революцію лише після консультацій з начальником КВО, генералом Миколою Ходоровичем. Так, 2 березня о 18 годині відбулася його особиста зустріч з редакторами київських видань, під час якої було повідомлено про надання головнокомандувачем армій Південно-Західного фронту, генералом Олексієм Брусиловим офіційного дозволу інформувати населення про революційні події у Петрограді [37, с. 53]. Відтак перші повідомлення про Лютневу революцію з'явилися лише 3 березня.

Слід зауважити, що з метою акцентуації уваги в газеті «Киевлянин» всі заголовки публікацій, присвячених революційним подіям у Петрограді, подавались крупним жирним шрифтом, що мало на меті привернути увагу читачів до цих матеріалів. Так, на головній сторінці 62-го номера було опубліковано першу тематичну публікацію – спеціальну

відозву до киян головного начальника Київського військового округу, генерал-лейтенанта М. Ходоровича, датовану 2 березня. У документі повідомлялося про «надзвичайно важливі події» у Петрограді та створення Тимчасового комітету з представників четвертої Державної думи, очолюваного її головою Михайлом Родзянком, що взяв на себе функції виконавчої влади [44, с. 1].

Для ознайомлення читачів із новими лідерами, які взяли на себе основні повноваження у «перебудові» держави, на другій сторінці газети було надруковано розлогу статтю «Склад тимчасового комітету Державної думи». У публікації було представлено 12-х членів нового органу (М. Родзянко, О. Керенський, М. Чхеїдзе, П. Мілюков, В. Шульгін, М. Караулов, О. Коновалов, І. Дмитрюков, В. Ржевський, С. Шидловський, М. Некрасов і В. Львов) з короткими біографічними відомостями. З наведених фактів, читачі могли дізнатися про їхні роки народження, походження, основні досягнення, державні посади та політичну приналежність [40, с. 2].

Більше про події у Петрограді йшлося на третій сторінці у рубриці «Телеграми». Серед повідомлень, першим було опубліковано офіційне звернення до населення М. Родзянки. У документі відзначалося, що Тимчасовий комітет був змушений взяти у свої руки «відновлення державного та суспільного порядку» через «важкі умови внутрішньої розрухи, викликані заходами старого уряду» [27, с. 3]. Далі, продовжуючи розкривати деталі перебігу лютневих подій, було опубліковано зміст особистого звернення М. Родзянко до імператора Миколи II. У статті зазначалося, що 26 лютого (у публікації помилково зазначено 28 лютого) голова Державної думи відправив спеціальну телеграму, в якій повідомляв про анархію у столиці, паралізацію уряду, транспортну, продовольчу та паливну кризу, зростання невдоволення та постійні обстріли на вулицях міста між різними військами. Зважаючи на таку ситуацію, М. Родзянко у досить різкій формі закликав імператора негайно доручити уряд особі, яка користується авторитетом держави: «Зволікати неможна, інакше всяке зволікання смерті подібне молю Бога, щоби у цей час відповідальність не впала на вінценосця» [43, с. 3].

Наступним було повідомлення про офіційне визнання Англією та Францією Тимчасового комітету «єдиним законним тимчасовим урядом Росії» [29, с. 3]. Не оминула редакція газети і питання взаємодії нової влади з діючою армією. На тій же третій сторінці було розміщено частину

тексту з телеграм відправлених М. Родзянко до головнокомандувачів флотів Балтійського і Чорного моря, арміями Південно-Західного, Західного, Румунського та Кавказького фронтів, а також начальника штабу верховного головнокомандувача, в яких інформувалося, що через усунення від управління всього складу Ради міністрів, урядова влада перейшла до Тимчасового комітету Державної думи [23, с. 3]. Одразу ж після цього було опубліковано статтю про приїзд 1 березня у Таврійський палац двоюрідного брата імператора Миколи II, командира Гвардійського екіпажу (елітного військово-морського формування у складі Російської імператорської гвардії) Кирила Володимировича, який прибув на зустріч із М. Родзянко та повідомив, що він і всі гвардійські та флотські екіпажі у повному підпорядкуванні Державної думи [6, с. 3]. Подібні публікації про міжнародне визнання та підтримку елітними підрозділами російської імперської армії надавали Тимчасовому комітету легітимного характеру, що було вкрай важливо для формування позитивного образу нової влади серед читачів газети.

Окрему групу газетних публікацій становили матеріали із закликами зберігати спокій на місцях. Так, у вищезгаданій відозві до киян від 2 березня, головний начальник Київського військового округу, генерал-лейтенанта М. Ходорович, маніпулюючи темою війни, закликав жителів міста не піддаватися чуткам, продовжувати виконувати свою роботу та не порушувати громадського порядку: «Прошу населення м. Києва пам'ятати, що Київський військовий округ знаходиться в тилу діючої проти ворога армії. Хвилювання і заворушення тут згубно відобразяться на фронті і принесуть користь тільки нашому ворогу. Тому, закликаю населення виконати обов'язок свій перед Батьківщиною в тривожні дні, прошу кожного продовжити свою роботу і не порушувати порядку та спокою, для полегшення перемоги армії над ворогом» [44, с. 1].

На наступній сторінці у схожому стилі було опубліковано відозву громадського комітету до жителів міста Києва. У документі заклиалося містян до спокою та продовжувати мирну працю з «повною довірою» Державній думі та Тимчасовому комітету. Головні акценти у зверненні було зроблено на ідеї «порятунку Батьківщини» – «вільній Росії», яка несе «свободу всім її народам»: «У ці важкі дні Батьківщина чекає, що ви спрямуєте свої зусилля на її спасіння і відродження... Будьте міцні у вірі своїй, у вільну відсьогодні Росію, котра несе свободу всім національностям, які її

населяють... Будьте обережні і не сприймайте за правду чутки, котрі народжуються у зв'язку з браком продовольчих продуктів, в ці дні особливо мужньо перенесіть продовольчі негаразди, для послаблення яких Київська міська управа разом з людьми, наділені довірою населення, невідкладно здійснюють заходи. Робітники – до станків своїх. Громадяни – кожний до своєї роботи. Всі на допомогу Батьківщині» [9, с. 2].

Активна інформаційна кампанія із закликами до загального спокою на місцях була важливою умовою не тільки для запобігання заворушень, але й належного функціонування критичних галузей господарства, зокрема, транспортної інфраструктури. У цьому контексті найвагомішу роль відіграв залізничний транспорт, який слугував головним засобом швидкого сполучення між різними регіонами. Без сумніву, що однією із найважливіших вузлових артерій імперії була Південно-Західна залізниця з центром у Києві. Вона забезпечувала прямий контакт тилу з Південно-Західним фронтом, який тоді розташовувався на території Східної Галичини та Північної Буковини. Саме тому поряд з відозвою київського громадського комітету у «Киевлянина» було опубліковано статтю присвячену питанню функціонування та реакції Південно-Західної залізниці на політичні зміни в державі. Формально публікація складалася з двох частин. У першій було представлено телеграму нового міністра шляхів сполучення Олександра Булікова, яка дублювала офіційне розпорядження голова Державної думи до залізничників від 28 лютого. Головним лейтмотивом цього звернення, як і у відозві київського громадського комітету, була ідея «порятунку Батьківщини». Так, М. Родзянко «від імені Вітчизни», апелюючи до патріотичних почуттів та громадянського обов'язку, звернувся до залізничників з наступними словами: «...від вас залежить тепер спасіння Батьківщини, вона чекає від вас більше, ніж виконання обов'язку: вона чекає подвигу. Рух поїздів повинен здійснюватися неперервно з подвійною енергією, слабкість і нестача техніки на рускій мережі повинні бути покриті вашою самовідданою енергією, любов'ю до Батьківщини і усвідомленням важливості транспорту для війни і благоустрою тилу» [24, с. 2].

Друга частина публікації була присвячена реакції начальника Південно-Західної залізниці Ераста Шуберського на отриману телеграму. Цілком передбачувано його відповідь виявилася схвальною. Отримавши телеграму, Е. Шуберський розіслав по лінії відповідний указ, у якому ствердно

зазначив, що не залежно від ситуації, обов'язок залізничників не змінився, вони й надалі будуть постачати армію продовольством і всім необхідним для того, щоб вона могла «доблесно чинити опір підлому ворогу»: «Хай всередині країни сперечаються, хай вирішують різні питання, але ворога нашого ми до себе не пустимо, і скільки є сили у нас, будемо з ним боротися» [24, с. 2]. Такий патріотичний зміст публікації створював образ громадянської єдності й безумовної відданості фронту, що дозволяло легітимізувати нову політичну ситуацію та мінімізувати можливі прояви нестабільності в регіоні.

Одним із ключових ідеологічних завдань для київської преси було переконливо пояснити читачам логіку та неминучість політичних змін, що сталися в імперії. Саме з цією метою на першій шпальті того ж 62-го номера за 3 березня, поруч із відозвою М. Ходоровича, редакція опублікувала статтю «Історичні дні». У публікації стверджувалося, що поштовхом до політичної трансформації стала передусім війна та «гаряче бажання привести країну до перемоги», оскільки попередній стан справ завів державу у «небезпечний глухий кут», з якого не було видно виходу до успішного завершення воєнних дій. Автори наголошували, що всі поточні процеси відбуваються «під час війни і для війни», а тому кожен має постійно пам'ятати про цей визначальний контекст: «Ми віримо, що кожен рускій, на якому би посту він не стояв, до якого б класу суспільства не належав, ні на хвилину не забуде, що всі поточні події відбуваються під час війни і для війни. Ніхто не зробить нічого, що бодай найменшим чином могло б зашкодити справі війни» [13, с. 1]. Як видно зі змісту, мотив війни використовувався як базовий інструмент інформаційно-психологічного впливу для виправлення політичних трансформацій і підтримання загального суспільного спокою на місцях.

Показово, що у зазначеній публікації повністю нівельовано революційний вимір подій: редакція трактувала зміну влади як закономірний процес «державної перебудови», обережно уникаючи лексики, що могла б надати подіям радикального чи повстанського забарвлення. Більше того, в усіх вищезгаданих матеріалах події подавалися виключно як усунення попереднього уряду – Ради міністрів – та передання повноважень Тимчасовому комітету Державної думи, тоді як питання падіння самодержавного ладу взагалі не порушувалося.

Наступний, 63-й, випуск «Киевлянина» від 4 березня став по-справжньому революційним

в історії видання. Обережність і стриманість у висловлюваннях, притаманні попередньому 62-му номеру, відійшли на другий план. Для позначення лютнево-березневих подій у Петрограді редакція вже використовувала терміни «державний переворот» [18, с. 1] та «революція» [35, с. 3], що засвідчувало різку зміну риторики. Ця зміна була зумовлена як загальною лібералізацією інформаційного простору, насамперед поступовим згортанням цензури та проголошенням свободи друку, так і появою надзвичайно важливої новини, яка підважувала основи монархічного ладу. Саме цього дня, 4 березня, читачі вперше офіційно дізналися про найважливішу подію Лютневої революції: на другій сторінці у рубриці «Телеграми» було опубліковано маніфест імператора Миколи II від 2 березня про його зречення від престолу та передачу монаршої влади молодшому брату, великому князю Михайлу Олександровичу [10, с. 2]. Зважаючи на такі глобальні політичні трансформації, «Киевлянин» був переповнений повідомленнями про петроградські події та рішеннями Державної думи.

Головною темою першої шпальти стало питання формуванню нового уряду. Так, до уваги читачів пропонувався оновлений склад Ради міністрів: за рішенням виконавчого комітету Державної Думи головою та одночасно міністром внутрішніх справ обрано князя Г. Львова, міністром закордонних справ – П. Мілюкова, юстиції – О. Керенського, внутрішніх шляхів сполучення – М. Некрасова, торгівлі і промисловості – О. Коновалова, народної освіти – О. Мануїлова, воєнним і тимчасово морським – О. Гучкова, землеробства – А. Шингарева, фінансів – М. Тирещенка, державним контролером – І. Годнева, обер-прокурором Синоду – В. Львова [41, с. 1]. Читачі могли дізнатися не тільки імена членів уряду та їх профіль, але й короткі біографічні відомості. Водночас, ті міністри, які відповідали за надважливі галузі політичного та господарського життя країни удостоїлися більш розлогих та деталізованих текстових заміток. Серед них широко окреслювалися біографії міністра воєнного та тимчасово морського О. Гучкова, землеробства А. Шингарева та народної освіти П. Мануїлова [25, с. 1].

Відверто гострими та радикальними за своїм змістом були статті на третій сторінці номеру – тут читачі могли ознайомитися з надзвичайно важливими промовами окремих членів Тимчасового уряду. Першим до прочитання було представлено офіційне звернення міністра закордонних справ П. Мілюкова до моряків, солдатів і громадян від

2 березня. Ця промова відображала ключові зміни у політичній кон'юктурі імперії та була наповнена різкою критикою старого режиму: «...уряд рухнув у болото, з яким зрівнялося, а ми і наші друзі зліва – висунуті революцією, армією і народом на почесне місце членів першого русского громадського кабінету. Як відбулося те, що русская революція, скинувши назавжди старий режим, виявилася чи не найкоротшою і майже безкровною з усіх революцій, які знає історія? Це відбулося тому, що історія не знає іншого уряду, настільки дурного, настільки безчесного і настільки боягузливого та непостійного, як цей сьогодні скинутий уряд, покритий позором і позбавлений всяких коренів симпатії і поваги...» [35, с. 3].

Варто відзначити, що озвучена критика, хоч і стосувалася старого режиму, була спрямована переважно на уряд та його прорахунки, тоді як сам імператор із родиною залишався поза публічним осудом. Подібна вибірковість спостерігалася не лише у доповіді П. Мілюкова, а й у загальному інформаційному наповненні газети, адже редакція уникала будь-яких закидів на адресу династії. Такий підхід можна пояснити кількома чинниками: небажанням передчасно формулювати будь-які оцінки ролі монарха в переломних подіях, невизначеністю подальшої долі імператорської сім'ї, а також ідеологічною інерцією газети, яка, дотримуючись консервантах поглядів не звикла, відкрито критикувати монархію.

Після критики діяльності влади старого режиму П. Мілюков звернувся до суспільства з закликом до згуртованості, наголошуючи, що скинення старого уряду – це лише половина справи, адже головним завданням є «організувати перемогу», тобто «сформувати нову народну владу». За переконаннями міністра, вирішення цієї проблеми було можливим лише за умови «єдності волі і думки» та «усунення політичних суперечок». Особливо він наголошував на солдатах та офіцерах «великої і славної русської армії», яка без «внутрішньої єдності» могла «перетворитися у безладний натовп». Апелюючи до внутрішньої військової згуртованості, П. Мілюков по суті визнав, що між рядовим та офіцерським складом існували напружені відносини, які будувалися на «кріпосних засадах»: «Я знаю, що були гріхи у минулому щодо старої армії, яка часто базувалася на кріпосних засадах, але тепер наше офіцерство дуже добре розуміє, що потрібно берегти і поважати у рядовому складі почуття людяності і громадянської гідності, що здобули перемогу. Солдати також добре знають, що довершити її і втримати у

своїх руках вони можуть тільки зберігти зв'язок зі своїм офіцерством» [35, с. 3].

Продовжуючи свій виступ та демонструючи відданість демократичним змінам, П. Мілюков наголосив, що він та інші міністри не тримаються за владу і готові піти зі своїх посад у будь-який момент, якщо «вільні, обрані народом делегати» скажуть, що вони хочуть бачити на цих місцях інших людей, які «заслужили більше їхньої довіри»: «Повірте, панове, що влада береться в ці дні не заради самої влади. Це не нагорода, не задоволення, а заслуга і жертва. Як тільки нам скажуть, що жертви ці не потрібні більше народу, ми підемо з вдячністю за надану нам можливість» [35, с. 3]. Однак міністр також й зауважив, що в сучасних умовах вони не віддадуть цієї влади, адже вона може дістатися ворогу [35, с. 3]. Через риторичну особисту жертвність та постійне апелювання до небезпеки, створювався образ уряду який нібито діє не з особистих чи партійних мотивів, а виключно в інтересах держави, народу та заради загальної перемоги.

Далі П. Мілюков у короткій формі назвав деяких членів Тимчасового уряду та обґрунтував чому ці люди варті отриманих посад. Особливий акцент було зроблено на воєнному та морському міністрі О. Гучкову, а також міністрі землеробства А. Шингареві. Коротко було згадано й українського підприємця, міністра фінансів М. Терещенка. На запитання членів Державної думи про те, хто саме ця особа, П. Мілюков зауважив, що це «ім'я головно звучить на півдні Росії», але оскільки імперія дуже велика, то «важко всюди знати всіх кращих наших людей» [35, с. 3].

Найбільш важливою за своїм змістом була завершальна частина промови, у якій порушувалися дві ключові проблеми: питання державного устрою та свободи слова. П. Мілюков наголосив, що попри різне ставлення до династії Романових, новий уряд вважає оптимальною формою державного ладу саме парламентську, конституційну монархію. Він також додав, що навіть якщо існують інші погляди, нинішні обставини не залишають можливості для суперечок. На його думку рішення щодо цього питання необхідно ухвалювати негайно, адже зволікання та довгі дискусії можуть призвести до громадянської війни та відновлення щойно поваленого старого режиму. Водночас П. Мілюков наголосив, що йдеться не про остаточне розв'язання питання. Згідно з політичною програмою уряду, після усунення небезпеки та відновлення міцного державного порядку, на основі загального, прямого, рівного і таємного

голосування, будуть скликані Установчі збори. Саме їхні, обрані народом, делегати й ухвалюють остаточне рішення щодо майбутнього державного устрою імперії. Завершив свою патетичну промову П. Мілюков тезою про необхідність встановлення в імперії свободи слова: «Вільна Росія не може обійтися без найширшого оголошення і обговорення відомостей, які цікавлять у цей час всю Росію. Я надіюся, що завтра вдасться встановити правильний вихід преси, віднині вільної» [35, с. 3]. Остання теза підважувала функціонування інституту цензури, який був одним із ключових імперських механізмів інформаційного контролю за суспільною думкою, та заклала основи для утвердження свободи слова.

Другою визначальною промовою, опублікованою у 63 номері «Киевлянина», став виступ міністра юстиції О. Керенського на засіданні Ради робітничих і солдатських депутатів. У цій доповіді була оголошена ще одна реформа суспільно-політичного життя країни. Новий міністр наказав негайно звільнити всіх політичних в'язнів, включаючи терористів, і засланих до Сибіру «товаришів-депутатів», членів соціал-демократичних фракцій другої та четвертої Державних дум. При цьому О. Керенський зауважив, що до моменту скликання Установчих зборів в імперії буде гарантована повна свобода пропаганди та агітації щодо форми майбутнього державного устрою Росії, зокрема, республіканської [34, с. 3].

Варто відзначити, що це була не єдина промова О. Керенського опублікована у номері. Редакція також надрукувала його виступ у Державній думі, де він зазначив, що, отримавши схвальне рішення Ради робітничих і солдатських депутатів, першим актом нового уряду буде оголошення повної амністії. Також міністр оголосив, що всі колишні голови та члени Ради міністрів понесуть відповідальність за вчинені злочини перед народом. Додатково було озвучено про відмову від «ганебних» методів політичної боротьби старої влади і демократизацію судового процесу: «Без суду ніхто не буде підданий покаранню, всіх буде судити гласний народний суд» [34, с. 3].

Публікації промов П. Мілюкова та О. Керенського демонстрували читачам «Киевлянина» рішучі кроки нового уряду щодо політичної перебудови держави. Через акценти на демократизації державного устрою, свободі слова, амністії політичних в'язнів і прозорому судочинстві газета вибудовувала наратив про контрольовану та справедливую трансформацію суспільно-політичного ладу. Така редакційна стратегія не лише

підкреслювала контраст між дискредитованим старим самодержавним режимом і новою політичною системою, а й виконувала функцію інформаційної підтримки Тимчасового уряду, представляючи його читачам як легітимний, народний, відповідальний, патріотичний і демократичний орган влади.

Окремо варто зазначити, що поряд з Тимчасовим комітетом Державної думи 27 лютого у Петрограді соціалістами-революціонерами та соціал-демократами-меншовиками було сформовано ще один революційний центр – Тимчасовий виконавчий комітет Ради робітничих і солдатських депутатів, який також претендував на верховну владу не лише в межах російської столиці, а й у масштабах усієї імперії. На чолі Петроградської ради був з М. Чхеїдзе який водночас входив до складу Тимчасового комітету Державної думи. Утім, редакція «Киевлянина» лише побіжно відзначала цю обставину [33, с. 3]. Основну увагу читачів вона спрямовувала насамперед на діяльність думського Тимчасового комітету. Разом із тим зі змісту публікацій було очевидно, що останній не діяв самостійно, а координував свої ключові рішення з представниками Ради робітничих і солдатських депутатів. Про це прямо йшлося у промові міністра юстиції О. Керенського, який, виступаючи перед членами Державної думи, наголошував, що новий уряд сформовано за спільною згодою обох політичних структур [1, с. 3]. Додатковим підтвердженням взаємодії обох комітетів служила їхня спільна відозва, у якій повідомлялося про створення спеціальної продовольчої комісії та закликалося населення – селян, землевласників, торговців, залізничників і робітників – виконати свій громадянський обов'язок і допомогти Батьківщині власним хлібом і працею забезпечити армію та цивільне населення [8, с. 3]. Таким чином, газета фактично визнавала наявність двох паралельних джерел влади та демонструвала їхню вимушену співпрацю в умовах політичної кризи.

Не залишились поза увагою редакторів «Киевлянина» і події в самому Києві. З газетних повідомлень дізнаємося, що 3 березня відбулося надзвичайне засідання Київської міської думи, скликане з метою озвучення офіційної позиції щодо революційних подій у державі. Збори відбувалися пізно о 10 вечора під керівництвом міського голови О. С. Бурчака та за участі 63-х гласних. У статті були опубліковані промови членів думи на підтримку нової влади: «Ми повинні сказати, що ми вітаємо нову владу і будемо повністю реалізувати її ініціативи у житті... Потрібно думати,

що ця нова влада, яка вступила у цей світлий опівнічний час, дасть нам повний порядок і світле велике майбутнє чекає нашу широку країну. Від імені всього населення давнього міста землі русскої я вітаю новий уряд і глибоко вірю, що він поведе нас шляхом прогресу та ідеалів людства» [11, с. 2]. Важливо зазначити і радикальні висловлювання представників київської інтелігенції, у чиїх словах по суті звучала ідея національного самовизначення народів імперії: «Я вірю, що всі національності, які населяють нашу велику країну, отримають повні права і свободу» [11, с. 2]. Після обговорення голова думи О. С. Бурчак вийшов до натовпу людей, які зібралися під стінами будівлі й оголосив про основні рішення, зокрема, привітати новий уряд, надіслати телеграму голові Тимчасового виконавчого комітету Державної думи М. В. Родзянко, поповнити склад Київської міської думи представниками місцевого комітету громадських організацій, а також підтримувати загальний порядок та діючу армію [11, с. 2].

Серед різних матеріалів про реакцію на місцях особливу увагу привертає публікація «В університеті. Враження», у якій автор розкритикував студентів Київського університету св. Володимира. Він висловив розчарування «руською» молоддю, значна частина якої, на його думку, не зрозуміла справжньої позиції «народних обранців» у Петрограді: «...не зрозуміла того, що виконавчий комітет Державної думи разом з радами робітничих депутатів, вимагає точного виконання його указів, що цей комітет бажає, аби великий державний переворот пройшов у країні за можливості безболісно; що народні представники прагнуть зберегти спокій у всіх куточках і без того вимученій батьківщині. Інколи мені здавалося, що учасники зібрання не вірять народним представникам. Хотілося уточнити, кому ж тоді вони вірять? Невже тільки собі?...» [18, с. 1]. Таким чином, газета не лише інформувала про місцеві настрої, а й публікувала критичні матеріали щодо тих, хто не схвалював або не розумів дій Державної думи, формуючи ідеологічно бажану оцінку подій.

Не менш революційним за своїм змістом був 64 випуск «Киевлянина» за 5 березня. Того дня у газеті повідомлялося про ще одну ключову політичну подію: редакція опублікувала офіційне рішення великого князя Михайла Олександровича від 3 березня, в якому він оголошував про відмову прийняти царський престол і закликав всіх громадян імперії коритися Тимчасовому уряду до часу скликання Установчих зборів, покликаних визначити майбутній політичний устрій

держави [36, с. 2]. Це рішення стало переломним для історії російської монархії, остаточно засвідчивши її крах.

Реагуючи на такі кардинальні зміни, на третій сторінці газети було опубліковано спеціальну телеграму, підготовлену для «Киевлянина» головним редактором видання та членом Тимчасового комітету В. Шульгіним. У ній у дещо драматизованій формі зазначалося: «Думка відмовляється охопити значення подій, що відбуваються. Відбувся нечуваний в історії людства переворот – щось казкове, неймовірне, неможливе. Протягом двадцяти чотирьох годин два правителі відмовилися від престолу. Династія Романових, простоявши триста років на чолі російської держави, склала з себе владу і за фатальним збігом обставин перший і останній цар цього роду носив одне і теж ім'я. Щось глибоко містичне в цьому дивному співпадінні» [42, с. 3].

Емоційно насичений тон телеграми мав не лише передати драматичність та масштабність перелому, а й спрямувати суспільні настрої в бік консолідації та лояльності до нового керівництва. Так, продовжуючи огляд ситуації, В. Шульгін у риторичній формі закликав читачів не вдаватися до роздумів про те, «що буде з усіма?», «що буде з Росією?» і «яка форма правління настане?», а просто тимчасово визнати нову владу, утворену Державною думою. На його думку це єдиний вихід, адже «ворог стоїть біля воріт» і без влади, якій кожен хотів би коритися «щиро та до кінця», не можливо буде врятувати Росію від розгрому: «Нехай це все незвично. Нехай все страшно, приголомшливо – нове. Не час дивуватися. Не час знизувати плечами, коли велична країна, наша батьківщина на краю прірви. Якщо ми не за страх, а за совість підємо всі разом і міцно підтримаємо цю горстку людей з Таврійського палацу, які мали сміливість взяти на себе важкий тягар, ми не тільки врятуємо Росію – ми переможемо. Нічого не втрачено, нічого не знищено з всього того, що необхідно для війни. Навпаки, ми набули те, чого нам бракувало: на чолі Росії стоять тепер люди, які її люблять» [42, с. 3]. Телеграма В. Шульгіна стала важливим ідеологічним маркером для читачів «Киевлянина», оскільки через особу головного редактора вона формалізувала офіційну позицію видання, яка полягала в демонстрації лояльності до політичних трансформацій і підтримки нової влади.

Насамкінець слід відзначити, що тематичний спектр публікацій в газеті «Киевлянин» не обмежувався лише характеристикою нової влади. Поряд

із висвітленням головних політичних трансформацій редакція зверталася й до теми православної церкви як вагомого соціального інституту, що здійснював широкий вплив на суспільство. За старого режиму вона виступала однією з головних опор монархічного ладу, однак Лютнева революція змусила церковних ієрархів поступово коригувати свою позицію та адаптуватися до нових політичних реалій. З повідомлення в 64-му номері газети дізнаємось, що 3 березня в Петрограді священники – члени Державної Думи, звернулись до православного духовенства Росії із закликом «негайно прийняти владу виконавчого комітету і роз'яснити народу, що зміна влади відбулася для його добробуту та процвітання», а також що «між окремими національностями і класами населення різниці не повинно бути» [45, с. 3].

Яскравим прикладом зміни риторики православного духовенства в умовах революційних подій став надрукований у тому ж 64-му номері провладний патріотичний уривок проповіді російського священника Фрязінова у церкві св. Параскеви в Москві: «...впали старі кайдани і засяяла зоря свободи. Я, як пастир, закликаю вас висловити вдячність Богу за те, що вдалося досягнути без кровопролиття і закликаю вас, щоби ви слухали голос нового уряду, щоби йшли на роботу» [5, с. 3].

Посилення уваги до церковної тематики було продовжено й у наступних випусках. Так, уже в 65-му номері газета опублікувала офіційне повідомлення про перше урочисте засідання Синоду в умовах нового державного ладу. Воно відбулося під головуванням київського митрополита Володимира та за участі новопризначеного синодального обер-прокурора, депутата Державної думи В. Львова. Останній виступив з промовою, в якій «висловив радість з нагоди настання свободи для життя православної церкви» та наказав прибрати із зали засідань царське крісло, як «символ знищення цезаропапізму». За словами автора публікації, митрополит Володимир і члени Синоду також «висловили щирі радість з нагоди настання нової ери у житті православної церкви». Водночас у публікації зазначалося, що петроградський митрополит Питирим не брав участі у зібранні, оскільки пішов на спочинок [30, с. 2].

Висновки. Таким чином, аналіз змісту публікацій газети «Киевлянин» показує, що видання прагнуло зберегти характерний для себе лояльний і водночас обережний тон, уникаючи передчасних інтерпретацій і спираючись переважно на офіційні джерела інформації. Показовим є триденне

«мовчання газет», обумовлене як дією імперської цензури і політичною невизначеністю, так і очікуванням позиції військового командування, без дозволу якого редакція не ризикувала інформувати громадськість. Перші повідомлення про події Лютневої революції характеризувалися стриманістю та фрагментарністю. Однак, подальші публікації «Киевлянина» демонструють швидку адаптацію редакції газети до нової політичної ситуації. Видання активно транслювало повідомлення, котрі створювали враження політичної наступності та впорядкованості процесу зміни влади. Революційні події подавалися не як народний вибух, а як вимушений, але контрольований етап державного оновлення.

Головна увага в публікаціях зосереджувалася на діяльності Тимчасового комітету Державної думи та Тимчасового уряду, які послідовно змальовувалися як легітимні, народні, демократичні й дієздатні центри державного управління. Натомість радикальні та альтернативні політичні сили, а також соціальні та національні прояви революції залишалися на периферії редакційної політики. Не було у газеті також критичних публікацій щодо монаршої родини, редакція послідовно уникала будь-яких закидів на адресу династії. Основні негативні конотації спрямовувалися на старий уряд та його управлінські прорахунки, що подавалися як головна причина суспільних і військових труднощів. Поряд із цим «Киевлянин» приділяв значну увагу закликам до збереження спокою та порядку на місцях. Апелюючи до патріотичного

обов'язку, редакція наголошувала на необхідності безперервної праці усіх громадян, як важливої умови здобуття перемоги у війні. Формувався образ відповідального громадянина тилу, який повинен був сумлінно виконувати свою роботу, щоб діюча армія не відчувала жодних труднощів. У такий спосіб газета намагалася запобігти поширенню неконтрольованих настроїв та вписати революційні події у логіку загальнодержавної мобілізації.

Отже, попри свій багаторічний статус одного з провідних консервативних органів київської преси та десятиліття підтримки самодержавного курсу, «Киевлянин» без тривалих вагань перейшов на бік нової влади. Відсутність матеріалів, що бодай частково захищали монархію або критикували революційні події та діяльність Тимчасового уряду, свідчить про фактичну відмову редакції від усталених право-монархічних позицій. Водночас навіть за цих умов газета продовжувала використовувати імперську комунікативну модель, якій були притаманні орієнтація на офіційні джерела, брак критичного аналізу, домінування санкціонованої «згори» інформації та загальна лояльність до центральної влади. Єдиною відмінністю стало те, що місце самодержця зайняв Тимчасовий уряд, який став новим центром політичної легітимності та інформаційного контролю. Така швидка адаптація до нових політичних умов, відмова від власних принципів і водночас збереження старих комунікативних практик засвідчили ідеологічну вразливість та маргінальність видання.

Список літератури:

1. Амнистия политическим преступникам. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 3.
2. Баган П. Аналіз реакції української проросійської преси монархічного спрямування на першу світову війну на прикладі газети «Киевлянин». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 69. Т.1. С. 4–11. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-1-1>
3. Басенко І. В. Образ німців у воєнній поезії: за матеріалами преси Києва (серпень – грудень 1914 р.). *Український історичний журнал*. 2014. № 3 (516). С. 70–77.
4. Басенко І. В. Характеристика щоденної суспільно-політичної преси Києва за матеріалами цензурних звітів (1907–1916 рр.). *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки*. 2013. Т. 143. С. 15–20.
5. В Москве. *Киевлянин*. 1917. 5 марта. № 64. С. 3.
6. Великий князь Кирилл Владимирович в Государственной думе. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 3.
7. Верстюк В. Революційна влада і суспільство: механізми взаємовпливу та взаємодії. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр.* 2012. Вип. 8. С. 5–43.
8. Воззвание исполнительного комитета Г. Думы и совета рабочих депутатов. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 3.
9. Воззвание общественного комитета. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 2.
10. Высочайший манифест. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 2.
11. Городская Дума. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 2.
12. Гула Р. В. Національна ідея як основа патріотизму української нації та її аналіз і критика на сторінках видання «Киевлянин» у 1900–1914 рр. *Архіви України*. 2013. № 1. С. 98–106.
13. Исторические дни. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 1.

14. Іванюк О. Л. Інфраструктурні проекти Київської міської думи у 1906–1910 рр.: за матеріалами періодики. *Київські історичні студії*. 2020. № 2 (11). С. 16–24. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2020.2.2>
15. Іванюк О. Л., Мартянова Я. В. Вибори до Київської міської думи 1906 року: за матеріалами періодичних видань. *Київські історичні студії*. 2020. № 1 (10). С. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2020.1.9>
16. Іванюк О. Л., Мартянова Я. В. Питання розвитку освіти в діяльності Київської міської думи 1906–1910 рр.: за матеріалами періодичних видань. *Київські історичні студії*. 2021. № 1 (12). С. 158–166. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2021.118>
17. Ісаєва А. Перша світова війна на сторінках газети «Киевлянин». *Краєзнавство. Науковий журнал*. 2018. № 4 (105). С. 16–24.
18. К. Б. В университеты. Впечатления. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 1.
19. Киевлянин. 1917. 2 марта. № 61. С. 1–4.
20. Ковальчук М. А. Лютнева революція 1917 р. в українській провінції. *Український історичний журнал*. 2007. № 4. С. 91–102.
21. Куцик Р. Візуалізація подій Першої світової війни в пресі: за матеріалами київських газет (1914–1917 рр.). *Сторінки історії*. 2022. №55. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.55.2022.269762>
22. Куцик Р. Динаміка розвитку періодики у Києві напередодні та під час Першої світової війни: статистичний аналіз. *Сторінки історії*. 2020. № 50. С. 88–98. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.50.2020.210123>
23. М. В. Родзянко командующим фронтам. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 3.
24. Начальнику Юго-Западных железных дорог Шуберскому. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 2.
25. Новый состав Совета министров. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 1.
26. Орлик С. Пропаганда облігацій військових позик в Російській імперії на шпальтах газети «Киевлянин» (1916 р.). *Соціум. Документ. Комунікація. Society. Document. Communication*. 2020 № 9. С. 180–199. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-9-180-199>
27. От ременного комитета Государственной Думы. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 3.
28. Отземко О. В., Грідіна А. Б. Лютий 1917 р. за мемуарами діячів і сучасників української революції. *Історичні і політологічні дослідження*. 2013. № 2. С. 50–57.
29. Официальное признание временного правительства Англией и Францией. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 3.
30. Первое торжественное заседание Синода при обновленном строе. *Киевлянин*. 1917. 6 марта № 65. С. 2.
31. Половинчак Ю. М. Газета «Киевлянин» і українство: досвід національної самоідентифікації. Київ: НАН України, 2008. 218 с.
32. Полонська-Василенко Н. Революція 1917: спогади. *Український історик*. 1988 № 1–4 (97–100). С. 119–128.
33. Приказ А. Ф. Керенского. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 3.
34. Речь А. Ф. Керенского. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 3.
35. Речь П. Н. Миллюкова. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 3.
36. Решение Великого Князя Михаила Александровича. *Киевлянин*. 1917. 5 марта № 64. С. 2.
37. Скороход О. В. Лютнева революція 1917 року на периферії: поведінка киян у дні повалення монархії. *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки*. 2018. Т. 1. С. 50–55.
38. Скороход О. В. Лютнева революція: реакція населення на зміну влади та вибух революційної стихії в Києві на початку 1917 року. *Магістеріум*. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. Вип. 28: Історичні студії. С. 23–29
39. Скороход О. В. Динаміка ставлення громадськості до представників династії Романових у Києві у березні 1917 року. *Краєзнавство: науковий журнал*. Київ: Національна спілка краєзнавців України, 2017. Вип. 1/2 (98/99). С. 50–62
40. Состав временного исполнительного комитета Государственной Думы. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 2.
41. Состав нового правительства. *Киевлянин*. 1917. 4 марта. № 63. С. 1.
42. Статья В. Шульгина. Написанная для «Киевлянина». *Киевлянин*. 1917. 5 марта № 64. С. 3.
43. Телеграмма М. В. Родзянко государю императору. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 3.
44. Ходорович М. О. Воззвание. *Киевлянин*. 1917. 3 марта. № 62. С. 1.
45. Члены Государственной Думы – священники. *Киевлянин*. 1917. 5 марта № 64. С. 3.

Kutsyk R.R. THE COVERAGE OF THE FEBRUARY REVOLUTION OF 1917 IN THE NEWSPAPER “KIEVLIANIN”: ANALYSIS OF REACTION AND RHETORIC

The article is devoted to the coverage of the February Revolution in the pages of the Kyiv daily socio-political newspaper “Kievlіanin”. The aim of the study is to determine how one of the city’s leading conservative-monarchist publications reacted to the rapid change of political regime and which informational, rhetorical, and thematic tools it employed to represent revolutionary events. The analysis shows that during the first days of the revolution, the newspaper’s informational behaviour was marked by a three-day “silence”, influenced by imperial censorship, the position of local authorities, and the caution of conservative editors. After official permission to report on events, “Kievlіanin” not only quickly reoriented itself to support the new authorities but also actively contributed to legitimizing the Provisional Committee of the State Duma and the Provisional Government among Kyiv’s readership.

The publication swiftly abandoned its traditional monarchist rhetoric, instead constructing narratives of “necessary reforms” and the “historical inevitability” of autocracy’s collapse. Its materials systematically framed the revolution as controlled and orderly, without the threat of chaos, reflecting the editorial desire to maintain influence among readers and adapt to the new political order. The study demonstrates that the newspaper mechanically integrated official communications from Petrograd, presenting them as unquestionable. By appealing to patriotic sentiments and manipulating the theme of war, the editors actively shaped the notion of “civic duty”, emphasizing general support for the new authorities, the need to normalize everyday life, and the strengthening of national defence through support for the army and proper provisioning.

In conclusion, the rhetorical transformation of the newspaper revealed the crisis and marginality of conservative media structures, which, despite long-standing support for tsarism, were ready to abandon previous orientations in order to preserve their informational positioning under the new political reality.

Key words: February Revolution, Provisional Committee of the State Duma, Provisional Government, Russian Empire, Kyiv, political transformations, conservative press, newspaper, “Kievlіanin” printed media, information content, rhetoric.

Дата надходження статті: 25.11.2025

Дата прийняття статті: 12.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025